

KÄTKÖ

ALAKOULUN YMPÄRISTÖOPPI

1

Janna Hautamäki

Arja Kaasinen

Merike Kesler

Hannele Cantell

Sara Horstia-Niemi

Heikki Jutila

Marja-Riitta Sulonen

Sisällysluettelo

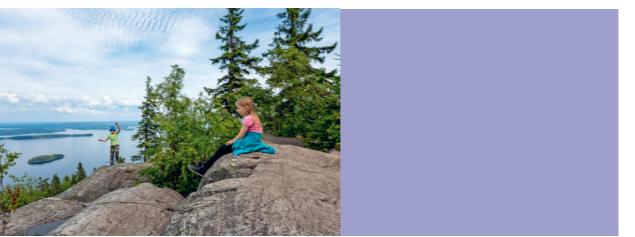
I Koulu alkaa	4
1. Tervetuloa kouluun	6
2. Viikonpäiviä on seitsemän	8
Vuodenajat ja kuukaudet	10
3. Turvallisesti liikenteessä	12
4. Kun tarvitset apua	14
5. Lähdetään retkelle!	16

II Syksyinen lähiympäristö	18
6. Olen tutkija	20
7. Elollinen ja eloton luonto	22
8. Eliökunta	24
9. Kiehtovat kasvit	28
Syksyn kasveja	30
10. Ihmeelliset eläimet	32
Eläimiä Suomen luonnosta	34
11. Syksy	36

III Keho ja mieli	38
12. Keho ja aistit	40
13. Pysyn terveenä	42
14. Ihmisen elämä	44
15. Minun perheeni	46
16. Hyvällä mielessä	48
17. Olen ainutlaatuinen	50

IV Suomi kotimaana	52
18. Suomi on kotimaamme	54
19. Missä asumme?	56
20. Suomen luonto	58
21. Ilmansuunnat	62

V Luonto talvella	64
22. Talvi	66
23. Vesi talvella	68
24. Kasvit talvella	70
25. Eläimet talvella	72
26. Ulkona on kivaa	74

VI Taitavasti arjessa	76
27. Toimin turvallisesti	78
28. Tutkin esineitä	80
29. Tavaran uusi elämä	82
30. Olen keksijä	84

VII Kevät ja kasvu	86
31. Luonto keväällä	88
Kevään kasveja	90
32. Kasvit kasvamaan	92
33. Hyödylliset hyönteiset	94
Hyönteiset	96
34. Vesissä on elämää	98
35. Kesä vuodenaikana	100

Tiedustelut
Sanoma Pro Oy, Helsinki
puh. 020 391 000
sähköposti: asiakaspalvelu@sanomapro.fi
www.sanomapro.fi
Kustantaja: Sanoma Pro Oy
1.–5. painos, 2025
ISBN 978-952-63-5399-9

Toimitus: Vuokko Lipponen
Kuvatoimitus: Anita Kokkila
Ulkoasu: Kaisa Manner
Taitto: Mari Juntunen / Aste Helsinki Oy
Kuvitus: Heta Nääs, Johanna Tarkela
ja Terese Bast
© Hannele Cantell, Heikki Jutila, Arja Kaasinen,
Merike Kesler, Janna Hautamäki,
Sara Horstia-Niemi, Marja-Riitta Sulonen
ja Sanoma Pro Oy
Kaikki oikeudet pidätetään. Ei teksti- tai
tiedonlouhintaa.

Kopiointiehdot
Tämä teos on oppikirja, joka on suojattu
tekijänoikeuslalla (404/61).
Tämän teoksen tai sen osan valokopointti,
skannaaminen tai muu digitaalinen kopointti
tai käyttö edellyttää oikeudenomistajan luvan.
Kopiosto ry myöntää teosten osittaiseen
kopointiin lupia. Tarkistaka, mitkä valokopointti-
ja digiluvat ovat kohdallanne voimassa.
Lisätietoja luvista www.kopiosto.fi
Teoksen tai sen osan muuntelu on kielletty.

Ota käyttöön Arttu!

Lataa sovelluskaupasta
ilmainen Arttu-sovellus,
jolla voit avata kirjan videot,
äänit ja verkkosisällöt.

Arttu toimii Android- ja
iOS-puhelimilla sekä -tableteilla.

Lisätietoa osoitteesta
<https://www.sanomapro.fi/arttu/>.

Tähän kirjaan liittyvät Arttu-sisällöt
on merkity -logolla.

SYK-SYI-NEN LÄ-HI-YM-PÄ-RIS-TÖ

Suu-ri on maa-il-ma,
e-li-öi-tä mon-ta,
op-p-i-a voi pal-jon
us-ko-ma-ton-ta!

Tie-dät-kö, mil-lai-nen
e-läin on ket-tu?
Mais-tuu-ko-han sil-le
hil-lo ja let-tu?

Tai tie-dät-kö si-nä,
et-tä hir-vi on suu-ri,
jos il-vek-sen näet,
käy mel-koi-nen tuu-ri.

Ih-me-i-tä täyn-nä on
i-han jo-ka paik-ka,
löy-tö-ret-ken teh-dä voi
ko-ti-pi-haan vaik-ka.

Jak-son ta-voit-teet:

- Har-joit-te-let tut-ki-mis-ta.
- O-saat luo-ki-tel-la
e-li-ö-kun-taa.
- O-pit uu-si-a kas-ve-ja
ja e-läi-mi-ää.

6 O-len tut-ki-ja

1. Mi-tä ha-lu-at tut-ki-a luon-nos-ta?
Kek-si ai-na-kin vii-si a-si-aa.
2. Mi-tä vä-li-nei-tä voi-sit käyt-tää tut-ki-mi-seen?
Piir-rä tai kir-joi-ta.

Tut-kit ym-pä-ris-tö-o-pin tun-nil-la
ym-pä-ris-tö-ä. O-let tut-ki-ja.
Tut-ki-mus al-kaa ha-vain-to-jen
te-ke-mi-sel-lä ja ih-met-te-lyl-lä.

Tut-ki-muk-sen e-ri vai-heet

Eye icon: Teen ha-vain-to-ja

Question mark icon: Ky-se-len

Hand icon: Ko-kei-len

Cloud icon: Poh-din

Notebook icon: Piir-rän ja kir-joi-tan

Tutki ja toimi

- Hae pi-hal-ta puun leh-ti.
Tut-ki leh-te-ä: kat-se-le,
tun-nus-te-le ja hais-te-le.
Piir-rä leh-den ää-ri-vii-vat
ja vä-ri-tä piir-ros.

- Poh-di, mi-kä on mie-les-tä-si
luon-nos-sa ih-meel-li-sin a-si-a.

E-lol-li-nen ja e-lo-ton luon-to

1. Mi-tä e-ri-lai-si-a e-läi-mi-ä ku-vas-sa nä-kyy?
2. Mil-lä ku-van lap-set leik-ki-vät?

luon-to

e-lol-li-nen

e-lo-ton

E-lol-lis-ta luon-to-a o-vat kas-vit,
sie-net ja e-läi-met.
E-lol-li-set e-lä-vät. Ne tar-vit-se-vat
ra-vin-to-a, kas-va-vat, li-sää-n-ty-vät
ja kuo-le-vat. E-lo-ton-ta luon-to-a
o-vat ki-vet, hiek-ka, ve-si ja il-ma.
Ne ei-vät e-lä.

Tutki ja toimi

- Tut-ki luok-kaa.
Mi-tä e-lä-vää löy-dät luo-kas-ta?
Kir-joi-ta tai piir-rä.
- Tut-ki ku-van kis-san-pen-tu-a
ja le-lu-kis-saa.
Mi-ten kis-sat e-ro-a-vat
toi-sis-taan? Mi-ten oi-ke-aa
kis-saa hoi-de-taan?

E-li-ö-kun-ta

1. Va-lit-se ku-vas-ta yk-si kas-vi, e-läin tai sie-ni.
Mik-si va-lit-sit sen?
2. Ku-vit-te-le, et-tä o-let ku-van met-säs-sä.
Mi-tä ää-ni-ä kuu-let?

Luon-to on täyn-nä e-lol-li-si-a
a-si-oi-ta, kuten kas-ve-ja, e-läi-mi-ä
ja sie-ni-ä. Ne o-vat e-li-ö-i-tä.
Ih-mi-nen-kin on e-li-ö.
E-li-öt tar-vit-se-vat toi-si-aan.
Kaik-ki e-li-öt muo-dos-ta-vat
yh-des-sä e-li-ö-kun-nan.

E-LI-Ö-KUN-TA

KAS-VIT   E-LÄI-MET   SIE-NET

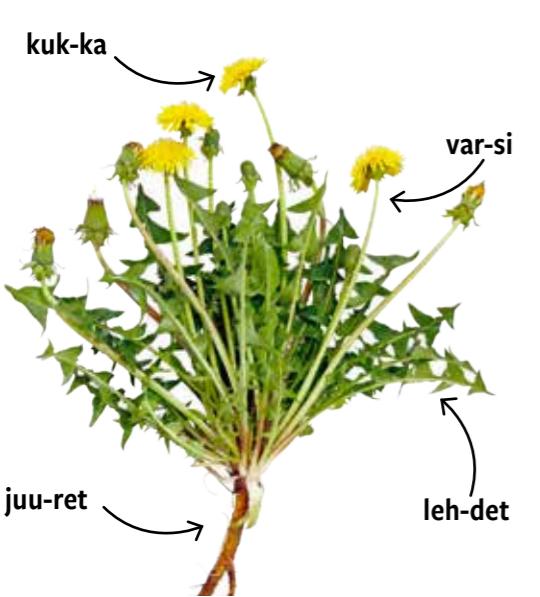

Tutki ja toimi

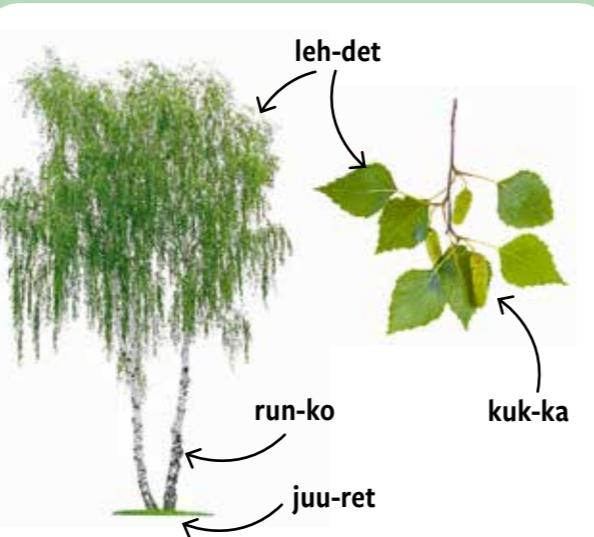
- Nos-ta kir-ja-si pys-tyyn.
A-set-te-le kir-jan e-teen
e-si-mer-kik-si le-lu-e-läi-mi-ä,
ki-vi-ä ja kep-pe-jä. Keksi
le-luil-la met-sä-leik-ki.

E-li-ö-kun-ta

KAS-VIT

U-seim-mil-la kas-veil-la on juu-ret, var-si, leh-det ja kuk-ka.

Puut o-vat kas-ve-ja.
Niil-lä on juu-ret, run-ko,
leh-det tai neu-la-set ja kuk-ki-a.

SIE-NET

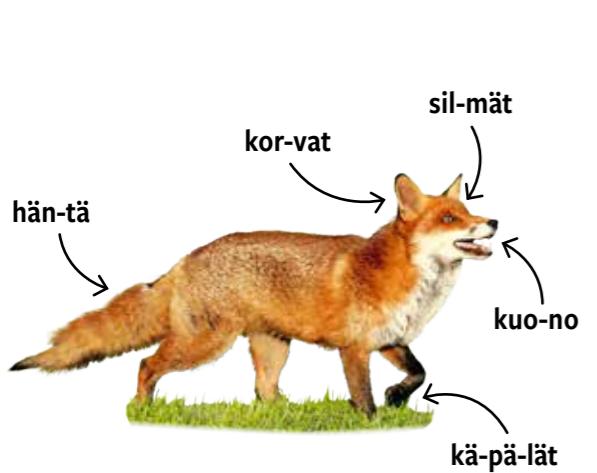

Sie-nel-lä on lak-ki, la-kin
a-la-puo-li ja jal-ka. La-kin
a-la-puo-lel-la voi ol-la hel-tat,
pil-lit tai pii-kit.

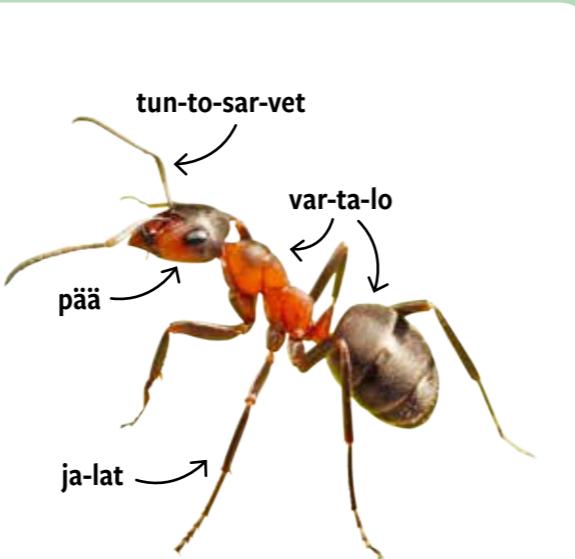

Kan-ta-rel-li on syö-tä-vä sie-ni.

E-LÄI-MET

Ke-tul-la on kor-vat, kuo-no,
sil-mät, hän-tä ja nel-jä kä-pä-lää.

Muu-ra-hai-sel-la on pää, tun-to-sar-vet, kuu-si jal-kaa ja var-ta-lo.

Mi-nä
pi-dän herk-ku-ta-teis-ta!

Pu-na-kär-päs-sie-ni on myr-kyl-li-nen. Si-tä ei saa syö-dää.

Kieh-to-vat kas-vit

1. Mi-kä on si-nun lem-pi-kas-vi-si?
Piir-rä sii-tä ku-va.
2. Mi-tä kas-ve-ja voit syö-dä?

E-ri-vä-ri-set ku-kat

les-ken-leh-ti

si-ni-vuok-ko

E-ri-vä-ri-set mar-jat

lak-ka

puo-luk-ka

E-ri-muo-toi-set leh-det

pi-ha-ra-ta-mo

val-ko-a-pi-la

Kas-ve-ja voi luo-ki-tel-la
e-ri ta-voin.

Kas-ve-ja kas-vaa kaik-ki-al-la.
Nii-tä on pal-jon e-ri-lai-si-a.
Kas-veil-la on juu-ret, var-si ja
leh-det. Joil-la-kin kas-veil-la on
kuk-ka. Kas-veil-la on ni-met.
Kas-ve-ja voi-daan luo-ki-tel-la
e-ri ta-voin.

Tutki ja toimi

- Läh-de u-los. Et-si kol-me e-ri-vä-ri-s-tä kas-vi-a.
Piir-rä tai ku-vaa.
- Et-si ko-ti-pi-hal-ta tai kou-lu-mat-kan var-rel-ta kas-vi, jo-ka kas-vaa mie-les-tä-si e-ri-koi-ses-sa pai-kas-sa.
- ▲ Ke-rää maas-ta e-ri-lai-si-a kas-vin-leh-ti-ä. Tee leh-dis-tä mie-li-ku-vi-tus-o-lio.

Syk-syn kas-ve-ja

LEH-TI-PUI-TA

PUO-LUK-KA

MUS-TIK-KA

KOI-VU

VAAH-TE-RA

PIE-TAR-YRT-TI

KAN-NUS-RUO-HO

PIH-LA-JA

HAA-PA

VUO-HEN-PUT-KI

PU-JO

KUU-SI

MÄN-TY

